

نقشه مازندران و سواحل بحر خزر

منوچهر ستوده

هر یک را با علامت قراردادی نشان داده است. نظیر ⑤ برای شهرهای بزرگ و همان علامت کوچکتر برای شهرهای کوچک. تقسیمات جغرافیایی دشت گیلان و مازندران محدود به رودخانه‌هاست. از رودخانه آستارا تا سفیدرود را «گیلان بیه پس» می‌خوانند و از رودخانه سفیدرود تا رودخانه سورخانی را «گیلان بیه پس» می‌نامند.

از رودخانه سورخانی تا رودخانه چالوس نواحی جداگانه دیگری دارد. از رودخانه سورخانی وارد خاک سخت سر (رامسر) می‌شویم. بعد به تنکابن می‌رسیم. خود تنکابن شامل نشتا و زوار و کلارستاق است که حد آنها به رودخانه چالوس می‌رسد. یکی از نامهای این نواحی در این نقشه نیست.

در حومه ساری از دهستانهای: بناقت، بندرج، پشتکوه، پی‌رجه، رمدان، خیل، رودپی، زارم رود، سوچلما، سورتیچی، شهرخواست، فرم، گلیجان، رستاق، نرماب ده سر و سایر دهستانها با دهکده‌های تابع آنها یاد شده است.

در شهرستان شاهی که در نقشه «علی‌آباد» آمده است یادی از دهستانهای زیر نشده است.

بالاتجن، بیشه سر، پل سفید، تالارپی، خانقاه پی، راستویی، زیراب، شیرگاه، کسلییان، کیاکلا، گیلخواران، لغور، ولوپی که منطقه سوادکوه را تشکیل می‌دهند. در نقل نامهای دهکده‌های تابع این دهستانها نیز اشتباهات زیادی دیده می‌شود و اغلب دهکده‌ها روی نقشه بر سر جای خود نیستند.

میان سوادکوه و سرچشمه‌های رودخانه چالوس در ناحیه

به نظر می‌رسد که «خامی بی غمی» را مسئول کشیدن این نقشه کرده‌اند. نخست در نامگذاری این نقشه آمده: «نقشه مازندران و سواحل بحر خزر» مگر مازندران جزء سواحل بحر خزر نیست که فقط یادی از مازندران کرده و گیلان را از یاد برده است. از اینها گذشته مگر سواحل بحر خزر فقط سواحل جنوبی آن است و شامل سواحل غربی و شمالی و شرقی نمی‌شود. به نظر ما اگر می‌نوشت «سواحل جنوبی بحر خزر شامل مازندران و گیلان» شاید مفهوم بیشتری داشت. شرحی که علیقلی مهندس الدوله برای این نقشه نوشته‌اند از قرار زیر است:

این نقشه فعلاً کاملترین نقشجات موجود مازندران است که آقای ظهیرالملک حکمفرمای کل مازندران در زمان تصدی حکمرانی خود امر به نرسیم نموده و مسترصد تکمیل جنبه اقتصادی و فلاحی آن سرزمین بوده‌اند. از باب دانش و علمای فن کاملاً وسایل ارتباطی و سایر موجبات ترقی اقتصادی و فلاحی را با آن همه استعداد فاقد است. علیقلی مهندس الدوله در دست راست نقشه طرف پایین مختصات را به این شرح نوشته‌اند:

مقیاس = ۱/۱۰۵۰۰۰

علامت پل و رودخانه، سلسله جبال که چک، سلسله جبال بزرگ، دامنه کوهها، دریا و دریاچه‌ها، جنگل، گردنه، قریه‌ای که بیش از صد خانوار است، قریه‌ای که ساکنین آن مسیحی می‌باشند، گمرک خانه، باتلاق، قلعه کوه (متر)، جاده ارابه‌رو، جاده کاروانرو، خطوط راه آهن، حاکم نشین، قصبه، مساجد، قریه‌ای که دارای کمتر از صد خانوار است، استحکامات نظامی، قلعه، و

کوهستانی از ذکر دهکده‌های بیلاقی نور صرف نظر کرده‌اند و از عمود اصلی اوزرود و شعبه‌های آن کوچکترین اثری نیست. گویی نور کوهستانی اصلاً به وجود نیامده تا نقشه‌کش از دهکده‌های آن یاد کند.

شهرها و دهکده‌های لب دریا ناقص و گاهی غلط ذکر شده‌اند. مقسم المیاه دو رودخانه کجور یعنی رودی که به گلندرود می‌رود و رودی که به عمود رودخانه چالوس می‌ریزد. دست وسیعی است، در صورتی که فقط یک یال کوه باید باشد.

رودخانه کجور که به عمود رود چالوس می‌رسد درست نبود درجه با رودخانه چالوس اختلاف دارد. در صورتی که در این نقشه رودخانه کجور در امتداد و دنباله رودخانه چالوس است. خلاصه این نقشه جای درستی ندارد و به درد چاپ کردن و انتشار دادن نمی‌خورد و اگر این کار انجام شده است بی مطالعه و بی بررسی بوده است. پس بنده حق دارم که نقشه کش را «خامی بی غمی» بخوانم. والله اعلم بحقایق الامور.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی